

فضای مجازی و سواد رسانه‌ای

مؤلفین:
مرتضی چشمه نور
جادی پورانی
معصومه حسینی

دستپان

آمژات پشپان

تران - تاپان ۱۳۴۷

سرشناسه	: چشمه نور، مرتضی، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: فضای مجازی و سواد رسانه‌ای / مولفین مرتضی چشمه‌نور، جابر پوریانی، معصومه نصیری.
مشفصات نشر	: تهران: انتشارات پشтіبان، ۱۳۹۷.
مشفصات ظاهری	: ۲۲۹ ص.؛ مصور (رنگی).
شابک	: ۲۴۰۰۰۰ ریال 978-622-6198-16-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: سواد رسانه‌ای
موضوع	: Media literacy
موضوع	: فضای مجازی
موضوع	: Cyberspace
شناسه افزوده	: پوریانی، جابر، ۱۳۵۴ -
شناسه افزوده	: نصیری، معصومه، ۱۳۶۰ -
شناسه افزوده	: Nasiri, Masoumeh
رده بندی کنگره	: ۹۷ / ۴۴ / ۲۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۰۲ / ۲۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۳۱۷۹۹۸

فضای مجازی: سواد رسانه‌ای

مولفین: مرتضی چشمه نور - جابر پوریانی - معصومه نصیری

ویراستاران: حامد آریانی

مشاور طرح: دکتر اکبر استرکی

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۷

ناشر: انتشارات پشтіبان

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۴۰۰۰۰ ریال

تلفن تماس: ۶۴۲۳ ۸۶۰۳ - ۰۲۱ تلفکس: ۶۴۲۸ ۸۶۰۳ - ۰۲۱ سامانه پیام کوتاه: ۱۳۹۳ ۱۰۰۰

صندوق پست الکترونیک: Pub.Poshtiban@chmail.ir

تارنمای انتشارات پشтіبان: www.PoshtibanPress.ir

فروش اینترنتی (سراسر کشور): ویرترین انتشارات پشтіبان در تارنمای خانه کتاب www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۱	فصل اول: رسانه و کارکردهای آن
۱۲	۱-۱- مقدمه
۱۲	۱-۲- تعریف رسانه
۱۳	۱-۳- رسانه‌های جمعی
۱۳	۱-۴- طبقه‌بندی رسانه‌ها (ابزارهای انتقال پیام)
۱۳	۱-۵- انواع رسانه‌ها
۱۸	۱-۶- آسیب‌شناسی وسایل ارتباط جمعی
۱۹	۱-۷- اثرات منفی و سائل ارتباط جمعی
۱۹	۱-۸- با. کرد رسانه‌ها
۲۲	۱-۹- رسانه و اخلاق
۲۴	۱-۱۰- رسانه و سیاست
۲۷	۱-۱۱- رسانه؛ مخاطب امروزی و نظریه جهانی‌سازی
۲۹	فصل دوم: کلیات اینترنت و فضای مجازی
۳۰	۲-۱- مقدمه
۳۱	۲-۲- اینترنت
۳۳	۲-۳- تاریخچه اینترنت
۳۴	۲-۴- سطوح اینترنت
۳۵	۲-۴-۱- وبلاگ
۳۵	۲-۴-۲- چت و چت روم
۳۷	۲-۵- فضای مجازی
۴۲	۲-۶- ویژگی‌های فضای مجازی و جذابیت‌های زندگی در
۴۶	۲-۷- فرهنگ مجازی
۴۶	۲-۸- ویژگی‌های روانشناختی فضای مجازی
۴۸	۲-۹- نگاهی به مفهوم و ویژگی‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی
۴۹	۲-۱۰- اجزای شبکه‌های اجتماعی مجازی
۵۰	۲-۱۱- معرفی برخی از شبکه‌های اجتماعی مجازی
۵۳	۲-۱۲- اهداف و کارکردهای شبکه‌های اجتماعی
۵۷	فصل سوم: آشنایی با مفاهیم سواد رسانه‌ای
۵۸	۳-۱- سواد رسانه‌ای چیست؟
۶۲	۳-۱-۱- تاریخچه سواد رسانه‌ای در جهان و ایران
۶۷	۳-۲- ضرورت‌های فراگیری سواد رسانه‌ای
۷۳	فصل چهارم: اصول کاربردی سواد رسانه‌ای
۷۴	۴-۱- سوال کلیدی اول سازنده این پیام کیست؟
۷۵	۴-۲- سوال کلیدی دوم فنون خلاقانه برای جلب توجه مخاطب
۷۵	۴-۳- سوال کلیدی سوم تفاوت درک دیگران با درک من از یک پیام؟
۷۶	۴-۳- سوال کلیدی چهارم؛ کدام سبک زندگی و ارزش از طریق پیام‌های رسانه‌ای بازنمایی شده‌اند؟

۴-۴ سوال کلیدی پنجم؛ چرا این پیام‌ها ارسال می‌شوند؟ ۷۷

فصل پنجم: رسانه‌ها و نحوه تاثیرگذاری بر مخاطب ۷۹

- ۱-۵- برجسته سازی ۸۰
- ۲-۵- تکرار ۸۱
- ۳-۵- وابستگی رسانه‌ای ۸۲
- ۴-۵- مقاعدسازی ۸۳
- ۵-۵- مهندسی در حین غفلت ۸۴
- ۶-۵- دستکاری اذهان ۸۴
- ۷-۵- توسل به ترس مغالطه‌ای و سایر هیجانات ۸۵
- ۸-۵- انگاره سازی ۸۸
- ۹-۵- اعتماد سازی ۸۹
- ۱۰-۵- محدود کردن انتخاب‌ها ۸۹
- ۱۱-۵- تحکیم تجربه ۹۰
- ۱۲-۵- بازنمایی‌های پیچیده ۹۱
- ۱۳-۵- قهرمان سازی ۹۲

فصل ششم: فضای مجازی؛ فرصت‌ها و تهدیدات ۹۵

- ۱-۶- فضای مجازی؛ فرصت یا تهدید؟ ۹۶
- ۲-۶- نگاهی به فرصت‌های فضای مجازی ۹۷
- ۱-۶-۲-۱ سرگرمی آموزی ۹۸
- ۲-۶-۲-۲ تسريع امور ۹۸
- ۳-۶- نگاهی به تهدیدهای فضای مجازی ۹۹
- ۱-۶-۳-۱ بیگانگی با هویت ۱۰۰
- ۲-۶-۳-۲ نابودی خرده فرهنگ‌ها ۱۰۰
- ۳-۶-۳-۳ تسهيل قانون‌گزینی ۱۰۱
- ۴-۶-۳-۴ تحریف انتظارات ۱۰۱
- ۵-۶-۳-۵ اعتیاد به اینترنت ۱۰۲
- ۶-۶-۳-۶ تعارض ارزش‌ها ۱۰۳
- ۷-۶-۳-۷ شکاف نسل‌ها ۱۰۳
- ۸-۶-۳-۸ انزوای اجتماعی ۱۰۴
- ۴-۶-۶ چه گروه‌هایی بیشتر در معرض آسیب هستند؟ ۱۰۵

فصل هفتم: فضای مجازی و خانواده ۱۰۹

- ۱-۷- قوانین دنیا برای استفاده کودکان از فضای مجازی ۱۱۱
- ۲-۷- دو روی سکه فیلترینگ ۱۱۲
- ۳-۷- چگونه با فرزندان در فضای مجازی همراه شویم؟ ۱۱۴
- ۱-۷-۳-۱ از خودتان شروع کنید ۱۱۴
- ۲-۷-۳-۲ قانون «۳میم» ۱۱۴
- ۴-۷- در شکاف دیجیتال نیفتیم! ۱۱۴
- ۵-۷- مقتدر اما مهربان ۱۱۵
- ۶-۷- باید یاد بگیریم ۱۱۵
- ۷-۷- دست‌پیش ۱۱۵

۱۱۶	۷-۸- پیمانه نظارت
۱۱۶	۷-۹- آگاه‌شان کنیم
۱۱۶	۷-۱۰- به خانه برگردیم
۱۱۶	۷-۱۱- اینجا هم خدا هست
۱۱۷	۷-۱۲- مراقب تله‌ها باش
۱۱۷	۷-۱۳- بیا انتقاد کنیم
۱۱۸	۷-۱۴- رژیم مصرف
۱۱۸	۷-۱۵- تابلوی بزرگ ایست
۱۱۹	۷-۱۶- امنیت و حریم خصوصی
۱۱۹	۷-۱۷- خلع سلاح نشوید
۱۲۰	۷-۱۸- از بی‌اعتنایی تا برخورد سلبی
۱۲۰	۷-۱۹- درباره فیلم و عکس حرف بزنید
۱۲۱	۷-۲۰- فضای مجازی اتصال است نه ارتباط
۱۲۱	۷-۲۱- دستگاه‌ها را در مکان‌های عمومی خانه قرار دهید
۱۲۱	۷-۲۲- نظارت بر پیام‌ها و اپلیکیشن‌ها
۱۲۲	۷-۲۳- انتظار، ستباه کردن فرزندان را داشته باشید
۱۲۲	۷-۲۴- فهرستی از سایت‌های خوب و ارزشمند را در کنار مانیتور نصب کنید
۱۲۲	۷-۲۵- روی هیچ چیزی به آشنایی کلیک نکند
۱۲۲	۷-۲۶- چه سایت‌هایی از نرفتند
۱۲۳	۷-۲۷- هوشیار باشید
۱۲۳	۷-۲۸- افراد غریبه آنلاین
۱۲۳	۷-۲۹- محتوای آنلاین
۱۲۳	۷-۳۰- قوانین و دستورالعمل‌های منطقی
۱۲۳	۷-۳۱- نظارت بر پایبندی
۱۲۴	۷-۳۲- آموزش عادت‌های درست
۱۲۴	۷-۳۳- تعیین ساعت مشخص
۱۲۴	۷-۳۴- هر مطلبی را نخوانید
۱۲۵	۷-۳۵- به فکر جایگزین باشیم
۱۲۵	۷-۳۶- درباری کنیم

۱۲۷ فصل هشتم: فضای مجازی و اعتیاد آنلاین

۱۳۰	۸-۱- کلک زدن
۱۳۱	۸-۲- بیشتر خواستن
۱۳۱	۸-۳- علائم خماری
۱۳۲	۸-۴- استفاده به عنوان مُسکن
۱۳۲	۸-۵- افت‌های محسوس
۱۳۳	۸-۶- دردناک‌ترین دکمه زندگیتان
۱۳۴	۸-۷- انواع اعتیاد به اینترنت
۱۳۴	۸-۷-۱- اعتیاد به ارتباط محاوره‌ای از طریق اینترنت
۱۳۴	۸-۷-۲- اعتیاد به جست و جو صفحات اینترنتی
۱۳۴	۸-۷-۳- اعتیاد به هک کردن
۱۳۴	۸-۷-۴- اعتیاد به وبلاگ و صفحات موجود در مرورگرها

- ۱۳۴..... ۵-۷-۸- اعتیاد به سایت‌های اخلاقی.....
 ۱۳۴..... ۸-۸- راهکارهای رها شدن از اعتیاد به دنیای مجازی.....

فصل نهم: شبکه‌های اجتماعی و هویت مجازی..... ۱۳۵

فصل دهم: اصول اولیه حضور در شبکه‌های اجتماعی..... ۱۴۳

- ۱۴۴..... ۱-۱۰-۱- چند پرسش اساسی.....
 ۱۴۶..... ۲-۱۰-۱- چرا شایعات منتشر می‌شوند؟.....
 ۱۴۶..... ۳-۱۰-۱- جذابیت.....
 ۱۴۶..... ۴-۱۰-۲- تازگی.....
 ۱۴۷..... ۵-۱۰-۲- گستردگی.....
 ۱۴۷..... ۶-۱۰-۲- هشدار و ترس.....
 ۱۴۷..... ۷-۱۰-۲- استفاده از اعتبار چهره‌ها.....
 ۱۴۷..... ۸-۱۰-۲- تنوع.....
 ۱۴۸..... ۹-۱۰-۳- ادبیات تیرگذا با زست‌دلی روشنفکری.....
 ۱۴۸..... ۱-۱۰-۳-۱- ساختار بندی.....
 ۱۴۸..... ۲-۱۰-۳-۲- ادبیات.....
 ۱۴۸..... ۳-۱۰-۳-۳- چگونه شایعه را از واقعیت تشخیص دهیم؟.....
 ۱۴۹..... ۴-۱۰-۴-۱- منبع.....
 ۱۴۹..... ۵-۱۰-۴-۲- قطعه فیلم و تکه عکس.....
 ۱۴۹..... ۶-۱۰-۴-۳- قسم دادن، التماس کردن و وعده دادن، اعیاب یا تهدید برای انتشار مطلب.....
 ۱۴۹..... ۷-۱۰-۴-۴- اعلام زمان‌های نسبی به جای.....
 ۱۴۹..... ۸-۱۰-۴-۵- جملات خبری شبه علمی و مبهم.....
 ۱۵۰..... ۹-۱۰-۴-۶- ارجاع دروغین.....
 ۱۵۰..... ۱۰-۱۰-۴-۷- عدم ارتباط منطقی و تخصصی منبع با متن.....
 ۱۵۰..... ۱۱-۱۰-۴-۸- تبلیغات تجاری در قالب شایعه.....
 ۱۵۰..... ۱۲-۱۰-۴-۹- درخواست کمک مالی از طرف اشخاص و موسسات ناشناس.....
 ۱۵۰..... ۱۳-۱۰-۴-۱۰- اینترنت و گوگل منبع نیستند.....
 ۱۵۱..... ۱۴-۱۰-۴-۱۱- آیا می‌دانیدها.....
 ۱۵۱..... ۱۵-۱۰-۴-۱۲- شاهدان غیبی.....
 ۱۵۱..... ۱۶-۱۰-۴-۱۳- شیوه نگارش.....
 ۱۵۱..... ۱۷-۱۰-۴-۱۴- فصل بازار داغ شایعه را بشناسید.....
 ۱۵۱..... ۱۸-۱۰-۴-۱۵- استفاده از مغالطه و سفسطه.....
 ۱۵۱..... ۱۹-۱۰-۴-۱۶- ترکیب دروغ و واقعیت.....
 ۱۵۲..... ۲۰-۱۰-۴-۱۷- تازگی و بیسابقه بودن.....
 ۱۵۲..... ۲۱-۱۰-۴-۱۸- تکرار و دست به دست شدن.....
 ۱۵۲..... ۲۲-۱۰-۴-۱۹- توصیه‌های اکید و هشدارهای عجیب.....
 ۱۵۲..... ۲۳-۱۰-۴-۲۰- تعدد انتساب مطالب به یک شخصیت معروف.....
 ۱۵۳..... ۲۴-۱۰-۵-۱- بایدها و نبایدهای فضای مجازی.....
 ۱۵۳..... ۲۵-۱۰-۵-۲- بدانیم کجا هستیم.....
 ۱۵۳..... ۲۶-۱۰-۵-۳- همه گروه‌ها را جوک دانی نکنید.....
 ۱۵۳..... ۲۷-۱۰-۵-۴- همه چیز را کپی نکنید.....
 ۱۵۴..... ۲۸-۱۰-۵-۵- وقت‌شناس باشید.....
 ۱۵۴..... ۲۹-۱۰-۵-۵- همه را دعوت نکنید.....

۱۵۴	۱۰-۵-۶- زیاد فعال نباشید
۱۵۵	۱۰-۵-۷- خشم‌تان را قورت دهید
۱۵۵	۱۰-۵-۸- کوتاه حرف بزنید
۱۵۵	۱۰-۵-۹- گاهی فقط خواننده باشید
۱۵۵	۱۰-۵-۱۰- مراقب تک‌تک حرف‌های‌تان باشید
۱۵۶	۱۰-۵-۱۱- حق دارید از گروه خارج شوید
۱۵۶	۱۰-۵-۱۲- بازار خرافه را داغ نکنید
۱۵۶	۱۰-۵-۱۳- مراقب حریم خصوصی‌تان باشید
۱۵۷	۱۰-۵-۱۴- برای ویدئوها توضیح بنویسید
۱۵۷	۱۰-۵-۱۵- پول دریاورید
۱۵۷	۱۰-۵-۱۶- مراقب چتهایتان باشید
۱۵۷	۱۰-۵-۱۷- وسط بحث، پست بی‌ربط ممنوع
۱۵۷	۱۰-۵-۱۸- پست گذاشتن آداب دارد

فصل یازدهم: اصول اخلاق در فضای مجازی..... ۱۵۹

فصل دوازدهم: حقوق مخاطب در فضای مجازی..... ۱۶۳

۱۶۵	۱۲-۱- حق حسن‌اعلام و داده‌ها
۱۶۵	۱۲-۲- حق امنیت و لایه‌های امنیتی
۱۶۶	۱۲-۳- حق مولف و انتشار محتوا
۱۶۶	۱۲-۴- حق احترام به حقوق انسانی
۱۶۶	۱۲-۵- حق حفظ حریم خصوصی
۱۶۷	۱۲-۶- جرایم فضای مجازی و مجازات‌های آن
۱۶۷	۱۲-۶-۱- نگاهی به دسته‌بندی جرایم رایانه‌ای
۱۶۷	۱۲-۶-۲- دسته‌بندی جرایم اینترنتی بر اساس محتوا
۱۶۸	۱۲-۷- محتوای جرایم رایانه‌ای
۱۶۸	۱۲-۷-۱- محتوا علیه عفت و اخلاق
۱۶۸	۱۲-۷-۲- محتوا علیه مقدسات اسلام
۱۶۹	۱۲-۷-۳- محتوا علیه امنیت و آسایش عمومی
۱۶۹	۱۲-۷-۴- محتوا علیه مقامات و نهادهای دولتی
۱۶۹	۱۲-۷-۵- محتوا برای ارتکاب جرایم رایانه‌ای
۱۷۰	۱۲-۸- امور سمعی و بصری و مالکیت معنوی
۱۷۰	۱۲-۹- محتوای دعوت‌کننده به جرم
۱۷۱	۱۲-۱۰- دسترسی غیرمجاز
۱۷۱	۱۲-۱۱- شنود غیرمجاز
۱۷۱	۱۲-۱۲- جاسوسی رایانه‌ای
۱۷۲	۱۲-۱۳- جعل رایانه‌ای
۱۷۲	۱۲-۱۴- تخریب و اخلاف در داده‌ها یا سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی
۱۷۳	۱۲-۱۵- سرقت و کلاهبرداری مرتبط با رایانه
۱۷۳	۱۲-۱۶- جرائم علیه عفت و اخلاق عمومی
۱۷۵	۱۲-۱۷- هتک حیثیت و نشر اکاذیب
۱۷۵	۱۲-۱۸- مسؤولیت کیفری اشخاص
۱۷۸	۱۲-۱۹- سایر جرائم

فصل سیزدهم: سواد رسانه‌ای و سبک زندگی اسلامی ۱۷۹

- ۱-۱۳- اهداف سواد رسانه‌ای در اسلام ۱۸۰
- ۲-۱۳- ارتقای سواد و آگاهی ۱۸۱
- ۳-۱۳- تعالی و پیشرفت جامعه ۱۸۲
- ۴-۱۳- تربیت اسلامی ۱۸۳
- ۵-۱۳- اصول سواد رسانه‌ای اسلامی ۱۸۳
- ۶-۱۳- مولفه‌های بنیادین سواد رسانه‌ای در رویکرد اسلامی ۱۸۸
- ۷-۱۳- حقیقت‌گرایی ۱۸۸
- ۸-۱۳- تقوا ۱۸۹
- ۹-۱۳- بصیرت ۱۹۰
- ۱۰-۱۳- دشمن‌شناسی ۱۹۰
- ۱۱-۱۳- عناصر سواد رسانه‌ای در رویکرد اسلامی ۱۹۱
- ۱-۱۱-۱۳- لزوم تحقیق درباره درستی اخبار و اطلاعات ۱۹۱
- ۲-۱۱-۱۳- عدم انتشار اخبار رسانه‌های جبهه باطل ۱۹۲
- ۳-۱۱-۱۳- پیروی از علل مطلق و استدلال ۱۹۳
- ۴-۱۱-۱۳- پیری نکل کور کورانه از اعتبار شخصیت‌ها ۱۹۳
- ۵-۱۱-۱۳- دوری از مصادیق فحش و حرام در مصرف رسانه ۱۹۴
- ۱-۱۱-۱۳- نگاه نمرتنار به تصویر ناچرام از طریق رسانه ۱۹۴
- ۲-۱۱-۱۳- عدم استفاده از رسانه‌های همراه‌کننده ۱۹۵
- ۳-۱۱-۱۳- عدم استماع موسیقی مسموم و فحش ۱۹۵
- ۴-۱۱-۱۳- رعایت حقوق معنوی در رسانه ۱۹۶
- ۶-۱۱-۱۳- لزوم یادگیری و التزام به احکام رسانه‌ای ۱۹۷

فصل چهاردهم: سواد رسانه‌ای و فرهنگ دفاعی ۱۹۹

- ۱-۱۴- اهمیت بهره‌گیری از سواد رسانه‌ای در فرهنگ دفاعی ۲۰۳
- ۱-۱-۱۴- تاثیر رسانه‌ها بر فرایند دموکراتیک جامعه ۲۰۳
- ۲-۱-۱۴- حجم بالای محتوای رسانه‌ای ۲۰۳
- ۳-۱-۱۴- تاثیر رسانه بر شکل‌دهی ادراک، عقاید و طرز فکر ۲۰۳
- ۴-۱-۱۴- اهمیت روزافزون اطلاعات و ارتباطات تصویری ۲۰۴
- ۵-۱-۱۴- اهمیت اطلاعات در جامعه و ضرورت یادگیری درازمدت ۲۰۴
- ۶-۱-۱۴- لزوم ماندگاری ارزش‌های فرهنگ دفاعی (به‌ویژه دفاع مقدس) ۲۰۴
- ۲-۱۴- علل و موانع گسترش فرهنگ دفاعی در جامعه از منظر سواد رسانه‌ای ۲۰۵
- ۳-۱۴- راهبردهای سواد رسانه‌ای در حفظ و گسترش فرهنگ دفاعی ۲۰۷

منابع و ماخذ ۲۲۱